

TURUN SEUDUN KEHITYSVAMMAISTEN TUKI ry

Pj. Veijo Lehtonen

PI 40, 20541 TURKU

265 2013
032,457

TURUN SEUDUN KEHITYSVAMMAISTEN TUKI ry:n toiminta-alueen kunnille ja kuntayhtymille

Aterioista perittävät maksut kehitysvammahuollossa

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 23.2.2011 ja Valviran ohje 25.1.2012 edellyttävät, ettei kehitysvammaisten henkilöiden aterioiden asiakasmaksuihin voida sisällyttää maksuttomaksi säädetyn palvelun osuutta silloinkaan, kun palvelu on päätetty hankkia ryhmäkodin tai asuntolan ulkopuolelta. Ratkaisussa on ollut kyse kehitysvammaisille henkilöille asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdan perusteella annettavasta maksuttomasta kehitysvammaisten erityishuollosta.

Useissa kunnissa päätökset on jo tehty, mutta monessa Varsinais-Suomen kunnasta päätös vielä puuttuu. Turun seudun Kehitysvammaisten Tukiyhdistys pyytää selvittämään ja tekemään uudet päätökset järjestömmme alueella olevien kuntien ja kuntayhtymien osalta kehitysvammaisten henkilöiden aterioista perittäviin maksuihin edellä mainittujen päätösten sekä ohjeen edellyttämällä tavalla.

Tällä hetkellä Turussa on ainakin muutamissa asuntoloissa käytäntö, että jos asiakas syö päivän aikana esimerkiksi aamupalan, kaikki sen päivän ateriat veloitetaan, vaikka muut päivän ateriat jäävät syömättä ja ne on peruutettu keittiölle. Tästä käytännöstä pitää myös päästä eroon ja veloittaa vain syödystä ruoasta.

Toivomme asioiden mahdollisimman pikaista käsittelyä ja pyydämme vastausta, mihin toimenpiteisiin olette ryhtyneet.

Puheenjohtaja

Veijo Lehtonen

Turun Seudun

Kehitysvammaisten Tuki r.y.

Sihteeri

Maija-Liisa Välimäki

JAKELU:

Turun kaupunginhallitus

Turun kaupunginvaltuusto

Turun kaupungin peruspalvelulautakunta

Vammaispalvelujohtaja Kaisa Kiiski

Kunnat, kuntayhtymät ja kuntien yhteistoiminta-alueet

**Palvelusta aiheutuvia kuluja ei saa sisällyttää kehitysvammaisen henkilön ylläpito-
maksuun**

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle on tullut kyselyitä siitä, mitä maksuja saa sisällyttää kehitysvammaisten erityishuollosta perittäviin asiakasmaksuihin. Valvira kiinnittää toimeenpanevien viranomaisten huomiota seuraavaan:

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaan erityishuollon tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito.

Erityishuoltoon kuuluvia palveluita ovat kehitysvammaisuuden johdosta tarvittavat palvelut ja tukitoimet, esimerkiksi asumisen järjestäminen sekä yksilöllinen hoito ja muu huolenpito.

Erityishuollosta voidaan periä maksuja siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992; asiakasmaksulais-
sa) ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 43 pykälässä säädetään.

Asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdan mukaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettu erityishuolto ja lain 39 pykälässä tarkoitettu kuljetus ovat asiakkaalle maksuttomia. Kehitysvammaisen henkilön ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaiden osittaista ylläpitoa, joka on asiakkaalle maksutonta. Maksun kannalta ei ole merkitystä sillä, onko palvelu ja tukitoimi mainittu kehitysvammaista henkilöä koskevassa erityishuolto-ohjelmassa.

Lain tarkoittamaa ylläpitoa ovat sellaiset palvelut ja tukitoimet, joita järjestetään riippumatta henkilön vaikeavammaisuudesta tai hänen erityishuollon tarpeestaan. Kehitysvammalaisissa ja asiakasmaksulaisissa tarkoitettua ylläpitoa ei ole tarkemmin määritetty. Kehitysvammalakia säädettäessä todettiin mm, että normaalisuusperiaatteen toteuttaminen edellyttää maksun perimistä ylläpidosta. Maksu voidaan periä esimerkiksi tavanomaisista asumis-, ravinto- ja muista vastaavista menoista aiheutuneista kustannuksista.

Korkejn hallinto-oikeus on antanut purkupäätöksen 23.2.2011 (2531/2/09) ja hallintoriitapäätöksen 23.2.2011 (3714/2/08), sekä Rovaniemen hallinto-oikeus joulukuussa 2010 useita ratkaisuja perustevalituksiin kehitysvammaisten erityishuollosta perityistä asiakasmaksuista.

Dnro 368/06.10.06.06/2012

25.1.2012

Rovaniemen hallinto-oikeuden ja KHO:n ratkaisuihin on katsottu, että ateria- ja pyykinpesupalveluiden asiakasmaksuihin ei voida sisällyttää maksuttomaksi säädetyn palvelun osuutta, kuten työn ja kuljetuksen osuutta silloinkaan, kun kaupunki on päättänyt hankkia palvelut ryhmäkodin ja asuntolan ulkopuolelta. Ratkaisuihin on ollut kyse kehitysvammaiselle henkilölle asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdan perusteella annettavasta maksuttomasta kehitysvammaisten erityishuollosta.

Hyvä hallinto ja hallinnon palveluperiaate edellyttävät, että hallintoviranomainen vastaa paitsi hallintopäätöksen sisällön ja menettelyn lainmukaisuudesta myös päätöksen jälkeen havaittavien ilmeisimpien virheiden korjaamisesta. Hallintoviranomaisilla on vastuu myös jälkikäteisestä oikeusturvasta hallinnon palveluperiaatetta tukevalla tavalla (HE 226/2009 vp, Suomen perustuslaki 21 §).

Lisätiedot

Lakimies Elina Akaan-Penttilä 040 167 7306

Ylijohtaja

Marja-Liisa Partanen

Marja-Liisa Partanen

Lakimies

Elina Akaan-Penttilä

Elina Akaan-Penttilä

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveyspalveluosasto
Suomen Kuntaliitto
Aluehallintovirastot
Lapin Kehitysvammaisten tukipiiri ry

Asia Sosiaalihuollon asiakasmaksua koskeva purkuhakemus

Hakija kaupunginhallitus

Päätös, jota hakemus koskee

Rovaniemen hallinto-oikeus 30.9.2008 nro 08/0466/1

Asian aikaisempi käsittely

edunvalvojana on kaupungin perusturvalautakunnalle osoittamassaan kirjelmässä vaatinut, että hänen päämieheltään perittävään ateriamaksuun sisältyvä palvelumaksu poistetaan. Se on myönnetty autetun asumisen asumispalvelut kehitysvammaisten erityishuoltona, ja hänelle laaditussa yksilöllisessä erityishuolto-ohjelmassa palvelun on määriteltävä siltävän asiakkaan tarpeen mukaista huolenpitoa ja tukemista muun muassa ruoanvalmistuspalveluissa. lla on subjektiivinen oikeus ruoanvalmistuspalveluun ja erityishuollon maksuttomuuteen palvelun osalta.

perusturvalautakunnan perusturva- ja aosto 26.6.2007 § 107 tekemällään päätöksellä hylännyt hakemuksen. Jaosto on muun ohella todennut, että palvelujohtokunta on 26.2.2007 § 76 vahvistanut ryhmäkodille ja asuntolaan tilattavan aterian hinnaksi 4,60 euroa, mikä peritään asiakkailta. Asiakkaat maksavat todellisten kustannusten mukaiset maksut. Mikäli laskutus tapahtuu sosiaalipalvelukeskuksen kautta, asiakkaat maksavat ulkopuolisen tuottajan perimän maksun ja mahdollisen laskutuslisän. Kun ryhmäkodissa valmistetaan aamu- ja iltapalat tai leivotaan, asiakas maksaa ainoastaan raaka-aineista. Henkilökunnan antamasta asiakkaiden auttamis- ja ohjauspalvelusta ei peritä palvelumaksua. Lisäksi jaosto on viitannut Suomen Kuntaliiton antamaan lausuntoon, jonka mukaan ruokapalvelu on luonteeltaan ylläpitoa ja siitä voidaan siten periä maksu.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Rovaniemen hallinto-oikeus on kumonnut jaoston päätöksen ja palauttanut asian jaostolle uudelleen käsiteltäväksi.

Hallinto-oikeus on perustellut päätöstään seuraavasti:

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan erityishuoltoon kuuluvia palveluksia ovat, sen mukaan kuin asetuksella tai lain nojalla muutoin säädetään tai määrätään, muun ohella terveydenhuolto, tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus, työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä muu vastaava yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta, yksilöllinen hoito ja muu huolenpito sekä muu vastaava erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellinen toiminta. Mainitun lain 43 §:n mukaan erityishuollosta voidaan periä maksuja siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa säädetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n 2 kohdan mukaan sosiaalipalveluista ovat maksuttomia kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettu erityishuolto ja lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa.

Palvelujohtokunta on 26.2.2007, 76 §, päättänyt, että ryhmäkodissa ja asuntolassa asiakkaiden lounaat ja päivälliset tilataan 1.2.2007 alkaen kaupungin monitoimikeittiolta ja että asiakkailta peritään kustakin aterista 4,60 euroa eli aterian todellisten kokonaiskustannusten mukainen hinta.

Asiakirjoista ilmenee, että ryhmäkodin ja asuntolan asiakkaiden ruoka oli aikaisemmin valmistettu siten, että asiakkaat eivät joutuneet maksamaan ruoanvalmistuspalvelusta aiheutvista kustannuksista vaan ainoastaan ruoan raaka-aineista. Asiakirjojen mukaan edelleenkin, kun ryhmäkodissa valmistetaan aamu- ja iltapalat tai leivotaan, asiakkaat maksavat vain raaka-aineista. Maksua ei peritä henkilökunnan antamasta auttamis- ja ohjauspalvelusta aiheutuvien palkka- tai muiden kustannusten osalta.

on myönnetty kehitysvammaisten erityishuoltona autettun asumisen palvelut ryhmäkodissa. ei

kykene kehitysvammanensa vuoksi itsenäisesti valmistamaan ruokaansa eikä myöskään valitsemaan, miten hänen ruokahuoltonsa ryhmäkodilla järjestetään.

Hallinto-oikeus toteaa, että autettuun asumiseen kuuluvien palvelujen järjestäminen ei kuulu ylläpitoon, vaan sanotut palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n 2 kohdan mukaan maksuttomia. Sillä seikalla, miten aterian valmistaminen on järjestetty, ei ole aterian valmistamiseen liittyvien palveluiden maksuttomuuden kannalta merkitystä. Näin ollen kehitysvammaiselta perittävään ateriamaksuun ei voida sisällyttää maksuttomaksi säädetyn palvelun osuutta silloinkaan, kun kaupunki on päättänyt hankkia ateriat ryhmäkodin ja asuntolan ulkopuolelta.

ateriapalvelun tarve johtuu hänen kehitysvammaisuudesta eikä aterian valmistamiseen liittyvistä palveluista saa periä häneltä maksua, kuten sitä ei peritty aiemminkaan ruoan valmistuksen ta-
 pahtuessa . Koska jaostolla on ollut asiasta toinen käsitys, hallinto-oikeus harkitsee oikeaksi kumota jaoston päätöksen ja palauttaa asian sille uudelleen käsiteltäväksi.

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

kaupunginhallitus on hakemuksessaan vaatinut, että korkein hallinto-oikeus purkaa Rovaniemen hallinto-oikeuden päätöksen.

Hakemusta on perusteltu muun muassa seuraavasti:

Rovaniemen hallinto-oikeuden päätös perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen ja sen lisäksi päätös on yleisen edun vastainen. Hallintolainkäyttölain 63 §:n edellytykset tuomion purkamiselle ovat siten olemassa.

Hallinto-oikeus on tulkinut väärin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n 2 kohtaa, jossa säädetään mahdolliseksi periä maksua kehitysvammaisen ylläpidosta. Hallinto-oikeus on katsonut, että ateriapalvelu ei kuulu asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun ylläpitoon, jolloin siitä ei saa periä maksua. Kehitysvammaisilta perittävään ateriamaksuun ei tämän mukaan saa sisällyttää palvelun, kuten työn ja kuljetuksen, osuutta, vaan ainoastaan aterian raaka-ainekustannukset. Hallinto-oikeuden tulkinta asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdan ylläpidon käsitteen laajuudesta on tältä osin virheellinen.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että erityishuoltoon kuuluvia ovat, sen mukaan kuin asetuksella tai tämän lain nojalla muutoin säädetään tai määrätään, muun muassa tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus, työtoiminnan ja asumisen järjestäminen ja sekä muu vastaava yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta, yksilöllinen hoito ja muu huolenpito.

Hallituksen esityksessä (HE 216/1991 vp) sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta on lausuttu sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevan lakiehdotuksen 4 §:n 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa, että maksuttomaksi säädettäisiin kehitysvammaisten erityishuolto kehitysvammaiselle annettavaa ylläpitoa lukuun ottamatta ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus.

Ylläpidosta on kumotun kehitysvammaisten erityishuollon toimintayksikössä perittävistä ylläpitomaksuista annetun asetuksen 987/1977 (siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaan aiemminkin voitu periä palvelun laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen maksu. Maksun osalta ei ole ollut merkitystä sillä, sisältyykö tällaiseen ylläpitopalveluun työpanosta vai ei. Asiakasmaksulain voimaantulon yhteydessä tätä lähtökohtaa ei muutettu, eikä sitä ole muutettu myöhemminkään. Rovaniemen hallinto-oikeuden tulkinta ylläpidon laajuudesta ei siten vastaa nykyistä eikä aikaisempakaan lainsäädäntöä, vaan ateriapalvelusta voidaan ylläpitona periä maksu myös palvelun osalta. Ateriapalvelu ei ole sellaista kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua palvelua, josta ei asiakasmaksulain 4 § 2 kohdan mukaan voitaisi periä maksua.

Myös aikaisemman oikeuskäytännön valossa Rovaniemen hallinto-oikeuden tulkinta ylläpidon käsitteen laajuudesta on virheellinen. Vakiintuneen käsityksen ja hallinto-oikeuksien ratkaisujen perusteella, kuten Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätöksessä 14.11.2000/00/674/4 ylläpitoon on katsottu kuuluvaksi kaikki tavanomaiset henkilölle kehitysvammaisuudesta riippumatta aiheutuvat asumis- ja ruokakulut sekä muut vastaavat menot. Tällaisia menoja ovat esimerkiksi olleet vuokra, vesi, sähkö, siivous, lääkkeet, pesuaineet sekä ruoka. Helsingin hallinto-oikeus on päätöksessään 20.12.2002/02/1156/6 katsonut ylläpitoon kuuluvan siivouksen, pyykinpesun, saunan, lääkäri- ja lääkärin käynnit ja ostokset. Ateriapalvelusta voidaan siten edellä esitetyn perusteella periä ylläpitona maksu myös palvelun osalta. Ateriapalvelun palvelu ei ole sellaista kehitysvammaisten erityishuoltoa, joka erityishuollollisen elementtinsä

vuoksi olisi maksutonta. kaupunki ei ole perinyt maksua kehitysvammaisten erityishuoltona saamasta hoidosta, huolenpidosta ja ohjauksesta, jotka on säädetty maksuttomiksi.

Rovaniemen hallinto-oikeuden päätös on myös yleisen edun vastainen. Kuntalain 2 § 3 momentin mukaan kunta hoitaa sille laissa säädetyt tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja kunta voi hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta. Kunnalla on varsin pitkälle menevä vapaus päättää siitä, miten se lain asettamien tehtävien vaatimat palvelut järjestää. Palveluiden järjestämisessä kuntasektorilla on viime vuosina pyritty kustannustehokkaaseen toimintaan muun muassa pyrkimällä suurempiin toimintayksiköihin, kuten keskitettyihin valmistuskeittäisiin tai palveluiden ostamiseen osittain yksityisiltä palveluntuottajilta. Hallinto-oikeuden päätös rajoittaa tätä kunnan oikeutta päättää itse palvelun tuottamisesta, koska se ohjaa osin perusteettomasti aterianvalmistusta tapahtuvaksi kulloisessakin asumisyksikössä. Maksun periminen ateriapalvelun palveluosuudesta ei ole heikentänyt kehitysvammaisten subjektiivista oikeutta saada erityishuoltoa; sen sijaan kehitysvammaisilla ei ole subjektiivista oikeutta saada jotakin erityishuoltoon kuuluvaa palvelua. kaupungin ateriapalvelusta perimä maksu on ollut palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen ja kaupungilla on sille kuntalain nojalla kuuluva vapaus päättää palveluiden tuottamisen tavasta.

Ottaen huomioon asian taloudellisen merkittävyyden ja sen, että hallinto-oikeuden virheelliseen laintulkintaan nojautuvalla päätöksellä on todennäköinen tulevaa oikeuskäytäntöä ohjaava vaikutus koko maassa, hallinto-oikeuden päätös tulee purkaa.

edunvalvoja on antanut selityksen.

Erityishuoltona autettuun asumiseen kuuluvien palvelujen järjestäminen on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaan maksutonta eikä sillä seikalla, miten aterian valmistaminen on järjestetty, ole palveluiden maksuttomuuden kannalta merkitystä.

Ruoan tilaamiseen valmiina ateriapalveluna asumisyksikön eli asukkaan vuokraaman asunnon/kodin ulkopuolelta alkoi joissakin yksiköissä vuonna 2005. ateriapalvelun hankkiminen kaupungin monitoimikeittiolta alkoi vuoden 2007 alussa. Kaupungin ateriapalvelun järjestämisessä on periaatteessa kysymys aiemmin asumisyksiköissä tehdyn työn tekemisestä keskitetysti ja ilman asukkaiden osallisuutta.

Ennen asumisyksikön työntekijöiden palkkoja ei voitu vyöryttää yksikössä valmistettavien ruokien hintaan, koska ruoanvalmistaminen sisältyi henkilöstön antamaan ohjaukseen ja huolenpitoon, joka on erityishuoltolain mukaan maksutonta.

kaupunki perustelee virheellisesti maksua nykyisen asiakasmaksulain tukipalvelumaksuilla. Kuitenkin on niin, että jos tukipalvelut järjestetään erityishuoltona, niistä ei voi periä maksua. Suurin osa suomalaisista valmistaa edelleen ruokansa itse kotona. Näin tekisivät myös kehitysvammaiset ihmiset, jos pystyisivät siihen. Jos henkilö saa asumispalvelut kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaan, hänellä on subjektiivinen oikeus ruoanvalmistuspalveluun ja erityishuollon maksuttomuuteen palvelun osalta. Ruokatarvikkeiden hankintakustannukset jokainen maksaa itse.

Hallinto-oikeuden päätöksessä ei puututa itsehallinto-oikeuteen eikä se ei rajoita kaupungin oikeutta päättää siitä, miten erityishuoltolain mukaisessa asumisessa olevien kehitysvammaisten ruoanvalmistuspalvelu kunnassa järjestetään.

on erityishuolto-ohjelman kautta subjektiivinen oikeus ruoanvalmistukseen - päinvastoin kuin antaa ymmärtää.

kaupungin tehtävänä on vastata sosiaalihuollon ja erityishuollon tarpeeseen lakien mukaan. Kunnan taloudellinen etu ei voi mennä yksilölle erityishuoltolain mukaan säädetyn ja erityishuolto-ohjelmassa myönnetyn oikeuden eikä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain edelle.

kaupunki palautti hallinto-oikeuden päätöksen johdosta virheellisesti perittyä ateriapalvelumaksua takaisin euroa ajalta helmikuu 2007 - syyskuu 2008 .

Jos henkilö saa asumisen palvelut kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaan, hänellä on subjektiivinen oikeus ruoanvalmistuspalveluun ja erityishuollon maksuttomuuteen palvelun osalta. edunvalvoja on vielä toimittanut Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n lakimiehen lausunnon.

Selitys ja lausunto on lähetetty tiedoksi
selle.

kaupunginhallitukselle.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

Korkein hallinto-oikeus hylkää hakemuksen.

Perustelut

Hallintolainkäyttölain 63 §:n 1 momentin mukaan lainvoiman saanut päätös voidaan purkaa:

- 1) jos asiassa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen;
- 2) jos päätös perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen; tai
- 3) jos asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka olisi olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen, eikä hakijasta johdu, että uutta selvitystä ei ole aikanaan esitetty.

Kuntalain 2 §:n 3 momentin mukaan kunta hoitaa sille laissa säädetyt tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja kunta voi hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 48 §:n mukaan mainitun lain nojalla järjestettävään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettua lakia (733/1992) sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009).

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain 4 §:ssä on säännökset sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvien tehtävien järjestämisestä. Mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät hoitamalla ne itse.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n 2 kohdan mukaan sosiaalipalveluista ovat maksuttomia kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettu erityishuolto ja lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa.

kaupungin palvelujohtokunta on tehnyt 26.2.2007 pöytäkirjan 76 §:n kohdalla päätöksen, jonka mukaan ryhmäkoti ja

asuntola siirtyvät yhtenäiseen käytäntöön kaupungin muiden asumisyksiköiden kanssa ja asiakkaiden lounaat ja päivälliset tilataan 1.2.2007 alkaen
 monitoimikeittiöstä.

joka ei pysty itse valmistamaan aterioitaan, kehitysvammaisen erityishuolto-ohjelmaan kuuluu asumispalvelut ryhmäkodissa siten, että autettu asuminen sisältää muun muassa asiakkaan tarpeen mukaista tukemista ruoanvalmistuspalveluissa. ateriapalvelun tarve johtuu hänen kehitysvammastaan. Aterian valmistukseen liittyvät palvelut eivät näin ollen kuulu ylläpitoon, vaan ne ovat hänelle annettua maksutonta erityishuoltoa.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen hallinto-oikeuden päätös, jonka mukaan ateriamaksuun sisältyvä palvelumaksu poistetaan, ei rajoita kaupungilla on oikeutta valita ruokapalvelujen järjestämistapaa. Tämän vuoksi ja kun kaupungin hakemuksen tueksi ei ole esitetty mitään sellaisia syitä, joiden johdosta siihen, kun otetaan huomioon hallintolainkäyttölain 63 §:n 1 momentti, voitaisiin suostua, hakemus on hylättävä.

Korkein hallinto-oikeus:

Pirkko Ignatius

Irma Telivuo

Matti Pellonpää

Eila Rother

Alice Guimaraes-Purokoski (t)

**Asian esittelijä,
 esittelijänervos Marja-Terttu Savolainen**

Jakelu

**Päätös
Jäljennös**

kaupunki, maksutta

**Jäljennöksen oikeaksi todistaa.
Paikka ja aika kuin yllä.**

Annali Ronimus
Toimistosihteeri Anneli Ronimus

tamista taikka yksilöllisen erityishuolto-ohjelman hyväksymistä, haetaan muutosta valittamalla aluehallintovirastoon ja päätökseen, joka koskee vastoin tahtoa tapahtuvaa erityishuollon antamista tai jatkamista, valittamalla hallinto-oikeuteen.

Palvelupäätökset ja -sopimukset on tehtävä kirjallisina (Hallintolaki 434/2003 43§, laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011 5§, asiakaslaki 6§). Asiakkaalle annetaan selkeä kuva hoidon sisällöstä ja kulusta. Asumiseen ja hoitoon liittyvien sopimusten ehtojen on oltava eettisesti hyväksytyjä.

Asiakkaiden raha-asioiden hoito kuuluu ensisijaisesti asiakkaalle itselleen tai hänen omaisilleen. Jos yksikössä säilytetään asiakkaiden rahoja, pidetään jokaisen asiakkaan rahojen käytöstä kirjanpitoa. Rahat ja niitä koskeva kirjanpito säilytetään lukitussa kaapissa. Henkilölle voidaan maistraatissa tai tuomioistuimessa määrätä edunvalvoja, jos edunvalvojan määräämisen edellytykset täyttyvät (L holhoustoimesta 442/1999).

3.5.2 Asiakasmaksut

Asiakasmaksuja on käsitelty tarkemmin sosiaalihuollon valvontaohjelmien yleisessä osassa. On tärkeää huomata, että eräät vammaisille ja kehitysvammaisille tarkoitetut palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. Asumispalveluista voidaan periä ylläpitomaksu, joka sisältää asumisesta normaalisti aiheutuvat kustannukset, esimerkiksi vuokran, sähkö- ja vesimaksut, sekä muut elinkustannukset. Ylläpitomaksuun ei saa sisällyttää palvelutoiminnasta aiheutuvia kuluja. Esim. palveluasumisen aterioista voidaan siis periä vain raaka-ainekustannukset, mutta ei ruoan valmistamisesta, kuljettamisesta tai esille laittamisesta aiheutuneita työvoimakustannuksia.

3.5.3 Rajoitteet ja eristäminen

Kehitysvammalain 42 §:n mukaan erityishuollossa olevaan henkilöön saadaan soveltaa pakkoa vain siinä määrin kuin erityishuollon järjestäminen tai toisen henkilön turvallisuus välttämättä vaatii. Tahdonvastaiset toimet on aina perusteltava hoidollisesti, ja niistä on tehtävä kirjallinen päätös. Ennen niiden käyttöä on selvitettävä mahdollisuudet vaihtoehtoisten toimintatapojen käyttöön. Päätös, tilanteet ja toimenpiteet on aina perusteltava kirjattava huolellisesti asiakirjoihin. Tahdonvastaisia toimia ei saa käyttää rangaistustai kurinpitokeinona. Rajoitteiden käyttö ja eristäminen ovat aina poikkeustilanteita.

Muissa tämän valvontaohjelman tarkoittamissa yksiköissä kuin erityishuollossa ei pakotteita voida käyttää.

Valviran (ent. TEO) 2008 ohjeen mukaan henkilön omaa turvallisuutta vakavasti uhkaavan vaaran torjumiseksi on asukkaahan liikkumista voitava kuitenkin rajoittaa hänen tahdostaan riippumatta, mutta vain siinä määrin kuin kulloinkin on välttämätöntä. Liikkumista rajoittavien turvavälineiden käytöstä on tehtävä yksilöity asianmukainen päätös, joka perustuu potilaan turvallisuuden takaamiseen väliaikaisessa tilanteessa. Tällaisesta hoitopäätöksestä vastaa asukasta hoitava lääkäri. Päätös on aina perusteltava asiakkaalle ja/tai hänen omaiselleen. Myös päätöksen perusteella tehtävät toimenpiteet

Perusturvalautakunta	§ 55	30.05.2012
Perusturvalautakunta	§ 73	29.08.2012

Aterioista perittävät maksut kehitysvamma palveluissa

426/304/2012

Ptltk § 55

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira on ohjeistanut kuntia, kuntayhtymiä ja kuntien yhteistoiminta-alueita koskien kehitysvammaisten erityishuollon palveluista perittävää ylläpitomaksua. Erityishuoltoon kuuluviksi palveluiksi katsotaan kehitysvammaisuuden johdosta tarvittavia palveluita ja tukitoimia, kuten asuminen, yksilöllinen hoito ja muu huolenpito. Erityishuollosta voidaan periä maksua siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa ja erityishuoltolaissa säädetään.

Valviran ohjeessa viitataan mm. Rovaniemen hallinto-oikeuden ja myöhemmin Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiin autetun asumisen asumisen ylläpitomaksusta ja ateriamaksusta. Tapauksessa oli kysymys siitä, voidaanko kehitysvammaisen henkilön autetun asumisen ylläpitomaksuihin sisällyttää aterioiden osalta myös muita kuluja kuin ruoan raaka-ainekustannukset. Autetussa asumisessa ryhmäkodissa asuvalta henkilöltä oli peritty ylläpitomaksuina muun ohella aterian todelliset kokonaiskustannukset.

Lain tarkoittamaa ylläpitoa, josta voidaan periä maksu, ovat sellaiset palvelut ja tukitoimet, joita järjestetään riippumatta henkilön vammaisuudesta, eli menoja, joita jokainen kuntalainen maksaa asumisestaan ja elämisestään. Kehitysvammalaissa ja asiakasmaksulaissa tarkoitettua ylläpitoa ei ole tarkemmin määritelty. Käytännössä maksu on voitu periä tavanomaisista asumis-, ravinto- ja muista vastaavista menoista aiheutuvista kustannuksista.

Oikeuden ratkaisuihin on katsottu, että aterioiden ja pyykinpesupalveluiden asiakasmaksuihin ei voida sisällyttää maksuttomaksi säädetyn palvelun osuutta, kuten työn ja kuljetuksen osuutta silloinkaan, kun palvelu on päätetty hankkia palvelut ryhmäkodin ja asuntolan ulkopuolelta. Ratkaisuihin on ollut kyse kehitysvammaisille henkilölle asiakasmaksulain 4 § 2 kohdan perusteella annettavasta maksuttomasta kehitysvammaisten erityishuollosta. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen (23.2.2011) mukaisesti kehitysvammaisella henkilöllä, joka ei pysty kunnan järjestämiin ateriapalveluihin liittyen itse valmistamaan aterioitaan, ateriapalveluiden tarve johtuu hänen kehitysvammastaan ja aterian valmistukseen liittyvät palvelut eivät näin ollen kuulu ylläpitoon, vaan ovat osa asiakkaalle maksutonta erityishuoltoa.

Wiitaunionin kehitysvammaisten ryhmäkodeissa on ateriamaksuna peritty 12,10 € vuorokaudessa, mikä sisältää aamupalan, lounaan, päiväkahvin, päivällisen ja iltapalan. Jos asukas ruokailee koulussa, työ- tai päivätoiminnassa tai ei muuten ruokaile asuntolassa, on ko. aterioiden osuus vähennetty ateriamaksusta. Ateriapalvelut hankitaan kuntien

keskuskeittiöltä.

Valviran ohjeen käytäntöön laittamista varten keittiöltä on pyydetty aterian hinta eriteltynä raaka-ainekustannuksiin, työn osuuteen ja kuljetusten osuuteen. Kuitenkin todettiin, että hinta ei ole vertailukelpoinen suhteessa mm. tuetusti asuviin kehitysvammaisiin, jotka itse ostavat ruuan paikallisista kaupoista. Laitoskeittiöt voivat hyödyntää hintojen kilpailutusta sekä tukkualennuksia. Näin ollen tasavertaisuusperiaate asiakkaiden kohdalla ei toteutuisi. Normaalisuusperiaatteen mukaan myös kehitysvammaisen tulee kuitenkin maksaa elämisestään ja asumisestaan niiltä osin, kun palveluja ei ole erityishuoltona määritetty maksuttomiksi.

Asiaa selviteltiin muista kunnista, koska olisi suotavaa, että maakunnassa olisi yhtenäinen käytäntö myös asiakkailta perittävien maksujen suhteen. Ongelmana koettiin yleisesti juuri se, että keskuskeittiöiden raaka-ainekustannukset eivät ole vertailukelpoiset ns. vapaasti kaupasta hankittavien raaka-aineiden kanssa.

Kehitysvammaiselle henkilölle voidaan päivätoimintaa järjestää joko kehitysvammalain mukaisena erityishuoltona tai vammaispalvelulain mukaisena palveluna. Erityishuoltona järjestettäessä päivätoimintaan liittyvät kuljetukset ovat lain mukaan maksuttomia. Päivätoimintaan liittyvän ateriamaksun maksuttomuudesta ei ole sen sijaan säädetty lainsäädännössä. Sen sijaan vammaispalvelulaissa päivätoimintaan liittyvä ateriamaksu on säädetty maksulliseksi.

Esitys

Vammaispalvelujohtaja Saira Kainulainen esitys: Perusturvalautakunta päättää 1.6.2012 alkaen periä asumispalveluiden piirissä olevilta kehitysvammaisilta kuntalaisilta, joiden ateriapalveluiden tarve johtuu kehitysvammasta ja on näin ollen maksutonta erityishuoltoa, ateriamaksuna 8,40€/vuorokaudessa. Maksu perustuu perhehoitajille maksettavaan kulukorvauksen mukaiseen ateriamaksuun, joka sisältää ruuan raaka-ainekustannukset. Kehitysvammaisten päivätoiminnan asiakasmaksut pysyvät aiemmin vahvistetun taksan mukaisina. Asiakkaille, joita muutos koskee, tehdään maksupäätökset uuden taksan mukaan 1.6.2012 alkaen sekä lisätään ateriapalvelut erityishuolto-ohjelmiin.

Asianvalmistelija: vammaispalvelujohtaja Saira Kainulainen puh. 044 459 7399

Ehdotus

Perusturvan toimialajohtaja:
Perusturvalautakunta päättää hyväksyä vammaispalvelujohtaja Saira Kainulaisen esityksen.

Päätös

Lautakunta päätti jättää asian pöydälle lisäselvityksiä varten.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto.

Toimenpiteet

Palautetaan vammaispalvelujohtajalle uudelleen käsiteltäväksi

Ptltk § 73

Asian uudelleen valmistelussa lisäselvitystä haettiin kysymykseen, voiko

ateriamaksu olla laskennallinen ja perustua sovittuun taksaan, joka olisi sama kaikille kehitysvammaisille riippumatta siitä, mikä taho konkreettisesti ateriapalvelun tuottaa. Asiaa tarkistettiin Valvirasta. Valviran lakimiehen täsmennyksen mukaan lainsäätäjän tarkoitus on, että ylläpitomaksuna voidaan periä tosiasialliset kustannukset, jolloin kyseeseen ei voi tulla mikään laskennallinen taksa.

Esitys

Vammaispalvelujohtaja Saira Kainulaisen esitys: Perusturvalautakunta päättää 1.6.2012 alkaen periä asumispalveluiden piirissä olevilta kehitysvammaisilta kuntalaisilta ateriamaksua tosiasiallisten aterioiden raaka-ainekustannusten mukaan. Wiitaunionin asumispalveluissa keittiöiltä ostettavan aterian raaka-aineiden hinta on keittiöltä saadun erittelyn mukaan: aamupala 0,51, lounas 1,13, päiväkahvi 0,34, päivällinen 0,96, iltapala 0,51. Eli ateriapäivän hinta on 3,45 euroa. Erikoisruokavalio: aamupala 0,41, lounas 1,24, päiväkahvi 0,34, päivällinen 1,38, iltapala 0,41. Eli erikoisruokavalion ateriapäivän hinta on 3,78 euroa. Kustannuksista elintarvikkeiden osuus on 28,6% ja henkilöstön ja muut kulut 71,40%. Lisäksi voidaan laskuttaa tosiasialliset erikseen ostettujen elintarvikkeiden hinta todellisen kulutuksen mukaan. Asiakkaille, joita muutos koskee, tehdään maksupäätökset 1.6.2012 alkaen.

Asianvalmistelija: vammaispalvelujohtaja Saira Kainulainen puh 044 459 7399

Ehdotus

Perusturvan toimialajohtaja:
Perusturvalautakunta päättää hyväksyä vammaispalvelujohtaja Saira Kainulaisen esityksen.

Päätös

Hyväksyttiin.

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Pöytäkirjanote: Vammaispalvelujohtaja Saira Kainulainen, laskuttajat.
